

Sözlü Tercümenin Önemi ve Uluslararası Arenada Sebep Olduğu Krizler

Öz: İnsan, iletişimle var olan bir varlık olduğundan çeviri çalışmaları insanla eşdeğer bir tarihe sahiptir denilebilir. Nitekim tarihi araştırmalar ve arkeolojik incelemeler sonucunda çevirinin çok eski tarihlere dayandığını söyleyebiliriz ayrıca oldukça önemsenen bir etkinlik olduğunu net bir şekilde görebiliriz. Ülkelerarası iletişim her geçen gün geliştiği ve uluslararası ilişkilerin önem kazandığı günümüz dünyasında çeviriye olan ihtiyaç daha da artmış, buna bağlı olarak da yabancı dil öğrenimine büyük bir talebin oluşmasına neden olmuştur. Bu talebi karşılayabilmek amacıyla da ülkelerin yabancı dil eğitimi her geçen gün daha fazla gelişmektedir. Bu günlerde yabancı dil eğitiminde klasik yabancı dil öğretim yöntemlerinden yararlanıldığı gibi çeviri işleminden de faydalanmaktadır. Bu bağlamda çeviri, yabancı dil eğitiminde bir yöntem olmuştur. Türkiye’de son yıllarda mültecilerin akımından sonra çeviri eğitimi ve özellikle en önemli çeviri dallarından olan sözlü çeviri eğitimi daha fazla önem kazanmıştır. Sözlü çeviri çeşitleri ve yöntemlerinin gelişimi ise zamanın gelişimine ve ilerlemesine bağlıdır. Bunun nedeni ise hızlı globalleşen dünyanın akışıdır. Bu amaçla sözlü çevirinin eğitimi, geliştirme yöntemleri ve yetenekli çevirmen yetiştirilmesi önemli bir hal almıştır. Bu çalışmada sözlü çevirinin önemi, tercümanın, doğru sözcüğün uygun yerde kullanmasının önemini ve çeviri hataları çok büyük sorunlara yol açabilme ihtimali ayrıca çevirmenin bu zorlukları aşabilmesi için ne yapacağını ve bu bağlamda da kendisini nasıl geliştirmesi gerektiği konuları ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dil, Sözlü Tercüme, Eğitim, Uluslararası, Krizler.

The Importance of Interpreting and the Crises That Caused in the International Arena

Abstract: Since the human being is existed with communication, it can be said that translation studies have the same old history of communication. When we look at the results gained from the historical researches and archaeological studies, we can clearly see that the translation is very old and important activity. Foreign language studies have gained a great importance in our World, because communication between countries is growing very fast. For this reason, foreign language teaching methods and approaches are being developing more and more all over the World. Nowadays, traditional foreign language teachings methods as well as translation process are utilized and translation has begun to be considered as a tool in foreign language teaching. In recent years, after the currents of the refugees in Turkey the education of translations and especially interpretation, which is one of the most important translation branches, has gained more importance. Today, interpreting in general is one of the most important translation branches of the world and the mainly reason of this importance is the fast development and globalizing. Therefore, interpreting and its development methods has become a major branch of education. In this study, we will discuss the importance of interpreting and how the translator uses the correct word in the appropriate place, and the problems and difficulties that can cause a big problem and some solutions for these problems..

Keywords: Language, Interpreting, Education, International, Crises.

* Dr. Öğr. Üyesi, Batman Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı. E-Posta: hasan.akres@batman.edu.tr - ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4740-9180>

Giriş

Tercüme sözcüğü Arapçadan alınmış geniş anlamlı bir kavramdır. Arap Lügatlerinde mefhumu ve tanımlamaları geniş olan tercüme birden fazla anlam taşımaktadır. İbn Manzûr'un *Lisânu'l-Arab* adlı sözlüğüne göre; (المُتَرْجِمُ وَالتَّرْجُمان) "kelimeleri dili açıklayan"¹ manasına kullanılmaktadır. Burada verilen bir diğer bilgidir; Heraklios'a göre tercüman; lafzı "cim harfinin ötre ve üstün okunuşuyla, cümleyi bir dilden başka bir dile çevirmektir ve cem'i (تَرْجُمان)'dır."² Kamûsu'l-muhit'te yer alan tanımlamada ise (التَّرْجُمان): "dili açıklayandır."³ el-Cevheri ise, *Sihâh* adlı sözlüğünde şu şekilde açıklamıştır: (تَرْجَمَ كَلَامَهُ) "kelamı beyan etti ve açıkladı."⁴ Yazara göre bu sözcüğün iki tür söylenişi vardır (تَرْجُمان) ve (تَرْجُمان).

Tercüme sözcüğü çok geniş anlamlı bir terim olup hem yazılı hem de sözlü tercüme kapsamaktadır. Birçok dilde sözlü ve yazılı çeviriyi ifade etmek için aynı sözcük kullanılmıştır; ancak son zamanlarda özellikle toplumsal çevirinin yaygınlaşmasıyla bir ayırım yapılması gereği duyulmuştur. Sözlü tercüme, bilişsel içeriklerin kazanılmasına dayalı olan fikri ve yaratıcı bir etkinliktir. İlgili bilişsel içerikler, tercüman tarafından seçilen farklı yollarla aktarılmaya çalışılır. Bu bağlamda içeriklerin tam olarak iletilmesi de zorunludur.

Sözlü - sözel çeviri, yazılı çeviriden oldukça farklıdır. Nitekim bu ayrımı belirtmek üzere sözlü çeviri yapan çevirmene "tercüman" denilirken yazılı metinleri çevirene ise "mütercim" denilir. Bu tercüme, oldukça kısıtlı bir zaman diliminde dinleme, anlama, analiz ve mesajın iletilmesi gibi belli başlı yönlerle yazılı çeviriden ayrılır. Yani anlık çevirmen, dilediği şekilde cümleleri kurması ve gerekirse yeniden oluşturması için genişletilmiş bir zaman dilimine sahip değildir. Ayrıca onun mesajı bir an önce iletilmesini bekleyen dinleyiciler bulunmaktadır. Anlık çevirmen (tercüman), kendisinden mesajı teslim alan dinleyicilerle muhatap olurken yazılı çevirmen (mütercim) derlediği ifadeleri inceleyecek olan okurlarla yüzleşmektedir. Bunun dışında yazılı ve anlık çevirmenler arasındaki başka farklar da vardır.

- 1 Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab* (Beyrut: Daru's-Sâdir, 1999), 229.
- 2 İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, 229.
- 3 Ebü't-Tâhir Mecdüddin Muhammed Firûzâbâdî, *el-Ğâmûsü'l-Muhît* (Beyrut: Dâru İhyâ'id-Durûsi'l-Arabî, 2005), 1428.
- 4 Ebû Nasr İsmâil b. Hammâd el-Cevherî, *Tâcû'l-luğa* (Beyrut: Daru'l-İlm li'l-Melâyîn, 1987), 1928.

Şüphesiz ki, sözlü çeviri insanlığın farklı dillerde konuşuyor olmasından kaynaklı olarak her zaman ve mekânda baş göstermiştir. Çeşitli diller arasında iletişim kurulması için sözlü çeviriye ihtiyaç duyulmuştur, yıllar önce ve kısa bir zaman dilimi öncesine kadar genellikle yabancı dil bilen üst düzey diplomatlar, politikacılar, askeri yetkilileri ve sorumlularla sınırlı kalmıştır. Dünyada yaşanan değişim ve uluslararası kuruluşlardaki gelişim ile birlikte sözlü çeviride uzman dilbilimcilerin varlığına duyulan ihtiyaç katlanarak artmıştır.⁵ Bu dalın uzmanlar tarafından yapılmadığı takdirde ciddi sorunlara yol açacağı kaçınılmazdır. Dolayısıyla bu makalede hatalı çevirinin yarattığı krizler ele alınacaktır. Yapılan literatür taramasında, ülkemizde akademik olarak çeviri hakkında bazı çalışmalar yapıldığı ancak çevirinin ülkelerarası bağlamda ortaya çıkardığı krizleri ele alan herhangi bir çalışma olmadığı görülmüştür. Bundan ötürü bu çalışmanın, alana önemli katkı sağlayacağı kanaatindeyiz.

1. Sözlü Tercüme Çeşitleri

Sözlü çeviri, tercümanın ana dilinde duyduğu sözleri hedef dile aktarmasıdır veya başka bir kaynak dilden ifadeleri hedef dile iletmesi demektir. Yukarıda belirttiğimiz gibi yazılı çeviriden tamamen farklıdır. Yazılı çevirinin kendi içinde bölümlere ayrılmasına benzer olarak sözlü çeviri de farklı kategorilerde incelenir. Bu kategorileri şu başlıklar altında sıralamak mümkündür:

1.1. Fısıltı Tercüme (*Whispered Interpreting*)

Ardıl çeviriye benzer; ancak bu türde çevirmen kulaklık veya mikrofon kullanmaz. Çevirmen, çeviri talebinde bulunan şahsın kulağına fısıltılarla ve oldukça sakın bir üslupla gerekli sözleri aktarır. Çevirinin bu türü, ses tellerine baskı yapması açısından zor kabul edilir. Çevirmen, konuşmacıyı etkilememek için kısık ve sakın bir ses tonuyla isteğini anlatmak durumundadır. Fısıltı çevirisi, daha çok ikili görüşmeler ve mahkeme salonları gibi alanlarda kullanılır.⁶

5 Francesca Gaiba, *The Origins of Simultaneous Interpretation* (Canada: University of Ottawa Press, 1998), 20.

6 Kilian Seeber, *Simultaneous Interpreting* (New York: Routledge, 2015), 80; Carmen Valero-Garcés ve Anne Martin, *Crossing Borders in Community Interpreting: Definitions and Dilemmas* (Amsterdam: John Benjamins Publishing Co, 2008), 6.

1.2. Refakat Tercüme (Accompany Translate)

Bu çeviri türünde çevirmen, konuşmaları için farklı bir dile tercüme isteyen kişi veya kişilere ister iş toplantılarında isterse turistik seyahatlerde olsun tercümanlığını yaptığı kişi ile birlikte olur. Bu aşama, sözlü çevirinin diğer kategorileriyle karşılaştırıldığında biraz zordur. Çünkü tercüman, tek bir yolculukta pek çok mesele ile yüz yüze gelecektir. Üstelik çevirinin konusu seyahatten önce genelde belirlenmemiş olmaktadır.⁷ Söz gelimi bir elçinin sokaklarda gezerek bazı malzemeler satın aldığını varsayalım. Elçi, bu durumda seyyar satıcı ve dükkânlardan, sokakta dolaşan vatandaşlardan farklı konularda çok sayıda soru alacaktır. Elçiye yöneltilen sorular arasında siyaset, ekonomi ve iki ülke arasındaki ilişkilere dair hususların yer alması olasıdır. Dolayısıyla tercümanın yetenekli ve usta olup bütün işlem ve koordinasyonların sorumluluğunu alabilecek kapasiteye sahip olması gerekmektedir.

1.3. Ardıl Tercüme (Consecutive Interpretation)

Bu tür bir çeviride konuşmacı cümlesini her bir ögeyi söyleyerek tamamen bitirdikten sonra yaklaşık 1-5 dakika kasıtlı olarak duraksar. Böylelikle kendi sözlerini çevirmesi için tercümana fırsat tanır. Ardıl çeviri, küçük çaplı toplantılarda ve mahkeme gibi yerlerde kullanılır. Bu çeviri bellek ve tutulan notlar yardımıyla yapılan bir çeviri türü olması nedeniyle daha resmi bir çeviri türüdür.⁸ Ardıl çeviri, sırayla konuşmayı sağladığı için konuşmacı ve tercümanı mutlu eden bir tarzıdır. Ancak tercüman, konuşmacının sözlerinden oluşan bütünü aklında tutmalı ve eksiksiz bir biçimde çevirmelidir. Tercüman, konuşmacının sözlerini zihninde tam bir şekilde tutmak amacıyla kısa notlar alması uygun bir davranış olacaktır.⁹

1.4. Simultane Tercüme (Simultaneous Interpretation)

Anlık çeviri, 1-2 saniye arasında değişen oldukça çok az bir zaman farkıyla konuşmacının sözünü, çeviri yapılmak istenen hedef dile aktarma işlemidir. Tercüman, sözü hedef dile aktarmasının ardından peşi sıra gelen cümleyi hemen çevirmek

7 Halil İbrahim Balkul, "Sözlü Çeviride Kullanılan Teknolojik Araçların Sınıflandırılması," *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 15 (Haziran 2019): 400.

8 Abdülkadir Çakır, "Sözlü Çeviri ve Çeşitleri," *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Dergisi* 3/1 (Haziran 1994): 16.

9 Ayfer Altay, "Simultane Çeviri Eğitiminde Bir Yöntem," *Hacettepe Çeviri Bilim ve Uygulamaları Dergisi* 1/1 (Haziran 1991): 252.

üzere dinlemeye koyulur. Aslında simultane yani eş zamanlı çeviri kavramı, mutlak olarak kullanılırsa yanlıştır. Çünkü tercüman, konuşmacının sözünü anlamadan çeviriye başlamaz.¹⁰ Simultane çeviride tercüman, açıklama veya yorum getiremez. Sözü, olduğu gibi aktarmalı ve herhangi bir eksik veya fazlalık olmadan çevirmelidir. Yaptığı çeviride konuşmacının sözüne ait genel anlamı vermelidir. Bu yönüyle simultane çeviri, tercümanın sağlıklı ve yeterli surette çeviri işlemini gerçekleştirebilmesi için yüksek zihni ve dilsel becerilere sahip olmasını gerektirdiğinden çevirinin en zor türü olarak değerlendirilir.¹¹

2. Sözlü Tercümenin Önemi

Sözlü tercüme, şüphesiz ki bulunduğumuz çağda uluslararası etkileşimde önemli bir rol oynamaktadır. Hatta daha doğru bir tabirle, uluslararası bağlayıcılığı bulunan bir köprü haline gelmiştir. İnsanlar, topluluk biçiminde yaşamaya başladığı andan itibaren ortak bir uzlaşma aracına ihtiyaç duymuş, bunun için birçok iletişim aracı bulmuştur. Bu araçlar içerisinde dil, insanlar arasında uzlaşmayı sağlayan en etkili ve en önemli araç olmuştur. "Dil, insanlar arasında duygu ve düşüncelerini anlatmaya yarayan, bireyin sosyal ve bilişsel gelişiminde etkili olan; aynı zamanda zihinsel gelişimin göstergesi ve anlamanın aracıdır."¹²

Toplum çevirmenliği, ana hatlarıyla bir toplum içinde konuştukları dilden dolayı sosyal hizmetlere ulaşmada zorluk çeken insanlar için yapılan çeviri hizmetidir.¹³ Toplum çevirmenliğinde en fazla kullanılan sözlü çeviri türlerinin ardıl çeviri ve diyalog çevirisi olduğunu ifade etmek mümkündür. Fakat fısıltı çevirisine de zaman zaman başvurulduğu da görülmektedir. Sözlü tercüme, ülkemizde son yıllarda diğer tercüme çeşitlerine göre daha fazla önem kazanmıştır. Bu önem, bilhassa 2011 yılında ülkelerindeki iç savaş nedeniyle Suriye'den milyonlarca göçmenin ülkemize göç etmesiyle bir kez daha net bir biçimde hissedilmiştir.

Toplum çevirmenliği uygulamalarının sıklıkla sağlık/ tıp (hastaneler ve bütün sağlık kurumları) ve hukuk (mahkeme, cezaevi, polis, gümrük vb.) alanlarında

10 Mevard Demoki, "Styles and Modes of Oral Translation: Consecutive Translation as a Case Study," *Câmiatü'l-Kudsil-Meftuha Dergisi* 2 (Sonbahar 2018): 42.

11 Altay, "Simultane Çeviri Eğitiminde Bir Yöntem," 252.

12 Murat Özbay ve Deniz Melanlıoğlu, "Türkçe Eğitiminde Kelime Hazinesinin Önemi," *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 5/1 (Haziran 2008): 31.

13 Şehnaz Tahir ve Ebru Diriker, "Community Interpreting in Turkey," *H.Ü. Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi* 14 (Aralık 2004): 75.

daha fazla kullanılmaktadır. Dolayısıyla bu durumda mütercim, çeviri süreci ve bu sürecin doğru bir şekilde yürütülmesinde önemli bir rol oynamaktadır; çünkü mütercim burada kültürün ve dilin aracı olarak görülmektedir. Alıcıya metnin tefsiri, tevili ve metinde barınan bilgileri ana dilden hedef dile kusursuz bir şekilde taşımakla mükelleftir.¹⁴ Mütercimin bir sözcükte bile hata yapması büyük sorunlara yol açabilmektedir. Bu yanlış çeviri, mahkemenin gidişatını ya da hâkimin kararını etkileyebileceği gibi hastanelerde hastanın hayatını riske sokabilecek niteliktedir.

Ülkemizde sözlü çeviri genel olarak aşağıdaki alanlarda kullanılmaktadır:

- Siyasi bağlantılarda
- Muhtelif konferanslarda
- Ticari anlaşmalarda
- İş yemekleri ve bu tarz görüşmelerde
- Doktor-hasta iletişimini sağlamak amacıyla hastanelerde
- Mahkeme duruşmalarında
- Turizm faaliyetlerinde ve benzer sektörlerde de kullanılmaktadır.

3. Çevri Hataları ve Bunun Yarattığı Krizler

Sözlü çeviri, tamamıyla insan zekâsına dayalı bir biçimde gerçekleştirilmesinden dolayı kuşkusuz zor bir iştir. Anlık çeviri yapan çevirmen aynı zaman diliminde pek çok konu ile etkileşim içerisinde olup çok sayıda terim ve deyim uygun bağlamda kullanmak durumundadır. Anlık çevirmenlerin nerdeyse tamamı sözlü çeviri sırasında çeşitli yanlışlara düşmüştür. İnsan akli, mekanik bir aygıt olmadığı için çevirmenlerin anlık çevirideki yanlışları gelecekte de sürecektir. Dolayısıyla çevirmenin yanlış yapması olasıdır; ancak zeki ve başarılı bir çevirmen, hatalarını görerek onları düzeltip olayı en hafif hasarla atlattırabilir. Bilindiği gibi çoğu zaman yanlışları düzeltme imkânımız bulunmaktadır; fakat sözlü çeviriye ilişkin durum diğerlerinden oldukça farklıdır. Zira sözlü anlık çeviri sırasında özellikle büyük çaplı uluslararası platformlarda gerçekleşiyorsa ortaya çıkan bir yanlış çok büyük sorunlara yol açabilmektedir.¹⁵

14 Ebû Osmân Amr b. Bahr b. Mahbûb el-Câhiz, *Kitâbü'l-Hayevân* (Dimâşk: Matbaatü Lisanü'l-Arab, 2008), 76.

15 Zaineb Alsaati, *Türkçede ve Arapçada Simultane Çevirinin Geliştirme Yöntemleri* (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2018), 33.

3.1. Amerikan Devlet Başkanı Jimmy Carter'ın Polonya Krizi

1976 yılında o dönem Amerikan başkanı olan Jimmy Carter, resmi bir ziyaret için bulunduğu Polonya'da yerel halka yaptığı konuşma sırasında "When I left the United States" "Amerika Birleşik Devletleri'nden bu sabah ayrıldım" şeklinde bir cümle kurdu ancak bu ifade "when I abandoned the United States" "Amerika Birleşik Devletleri'ni bu sabah terk ettim" biçiminde çevrildi. Dinleyiciler, durumu fark ederek tercümanın bu açık hatasına oldukça gülmüştü. Üstelik tercümanın hatası, bunla sınırlı kalmamıştı, Jimmy Carter'ın Polonyalılara yönelik olarak söylediği "happy to grasp at Poland's private parts I was" "Buraya geleceğe dair hedef ve isteklerinizi öğrenmeye geldim" cümlesini "Polonyalıların vücutlarına dair arzularım var"¹⁶ şeklinde çevirmişti. Böylelikle olay gittikçe karmaşıklaşıp içinden çıkılmaz bir hal almıştı. Bu bağlamda teorik olarak böylesi büyük yanlışların asla yapılmaması gerektiğini, buna karşın pratikte zaman zaman karşımıza çıktığını ifade edelim.

3.2. İkinci Dünya Savaşı ve Nükleer Bomba

1945 yılında II. Dünya Savaşı sürerken Amerika Birleşik Devletleri, Japonya'nın teslim olmasını da içeren çeşitli Postdam açıklamasını ilan etti. Japon Başbakan Kantaro Suzuki, basın toplantısında açıklamaya "no comment" "sessizce tartışıyoruz" şeklinde cevap vermesine rağmen "refusing or ignoring the declaration" "Biz onları önemsemiyoruz" biçiminde İngilizceye çevrildi. Bu büyük çeviri hatası nedeniyle insanın tüylerini diken diken eden, insanlığı derinden sarsan hadiseler yaşandı. ABD, nükleer bombayı Hiroşima ve Nagazaki kentlerine atarak tarihin gördüğü en büyük katliamlardan birine imza attı. Hiroşima'da 140 bin ve Nagazaki'de 74 bin kişi nükleer bomba sebebiyle hayatını yitirdi.¹⁷

3.3. Rusya Başbakanı, Elçileri Diri Diri Gömmekle Tehdit Ediyor

1956 yılında Batı Avrupa devletlerinden birçok elçiyi karşılamak üzere Moskova'daki Polonya Büyükelçiliği'nde gerçekleştirilen bir törende yapılan çeviri, çatışma fitilini yakmış ve Rusya liderliğindeki Doğu bloğu ile Batı devletleri ara-

16 Bennett Melville, *The Big Book of Senior Moments: Humorous Jokes and Anecdotes as a Reminder* (New York: Skyhorse, 2015), 172.

17 Stephen Bochner, *Cultures in Contact: Studies in Cross-Cultural Interaction* (New York: Pergamon Press, 2013), 108.

sında var olan soğuk savaşı uzatmak amacıyla kullanılan araçlardan biri haline gelmişti. Tercüman, Nikita Kruşçev'in sözlerini aşağıdaki cümlelerle çevirmişti:

"Whether you like it or not, history is on our side. We will dig you in"

Kruşçev'in sözlerinin doğru çevirisi şu şekildeydi: "*Siz hoşlansanız da hoşlanmasanız da tarih bizim yanımızda yer alacaktır. Komünizm, kapitalizm önünde direneciktir.*" Oysa tercüman tarafından diplomatlara açıklanan yanlış çeviri şöyle yapılmıştı: "*Siz hoşlansanız da hoşlanmasanız da tarih bizim yanımızda yer alacaktır. Sizleri diri diri gömeceğiz.*" Söz konusu yanlış çeviri, gazete manşetlerine ve dergi kapaklarına yansdı, haberlerin başlıca konusu oldu. Sovyetler Birliği ile Batı arasındaki soğukluğun artmasına yol açtı.

Kruşçev, kendisini zor bir konuma sokan çeviri hatasını yıllar geçtikten sonra Yugoslavya'da 1963 yılında yaptığı bir konuşmada açıkladı. Kruşçev ilgili konuşmasında şunları söylüyordu: "Günlerden bir gün Batı Avrupa devletlerinden elçiler topluluğuna "We will dig you in" demiştim. Ama tercümanın belirttiği gibi "Sizi gömeceğiz" şeklindeki akla gelen ilk anlamı, literal anlamı kastetmemiştim. Anlatmak istediğim kapitalist Burjuvazi sınıfının kendi kendini bitirip komünizmin onları yenecek olmasıydı." Kruşçev, açıklamasını güçlendirmek için Komünist Manifesto'da yer alan burjuvazinin fiillerinin, "kendi mezarını kazmak" anlamına geldiğine dair Karl Marks'ın sözlerinde atıf yapmıştı. Buna rağmen harfi harfine yapılan çeviri, Amerikalıların akıllarına takılıp kaldığından Komünizm ve onun temsilcilerine yönelik düşmanlığı arttırdı. Bunun sonucu olarak da Rusya'nın Batı Avrupa'ya karşı nükleer bir saldırı gerçekleştirme ihtimalinden duyulan korkular artarak büyüdü.¹⁸

3.4. Çin Başbakanı: "Nice Zarar Vardır ki Aslında Yarardır."

Çin Başbakanı Zhou En-lai, Richard Nixon'un 1972 yılındaki Çin ziyareti sırasında "Fransa'da yaşanan olaylardan bahsederken "Fransa'da devrimin etkilerini değerlendirmek üzere vakit hala çok erken" anlamında, "It is too early to tell" şeklinde bir ifade kullandı. Ancak tercüman; bu cümleyi Çin felsefesini yansıtan, terim olarak kullanılan bilgece bir deyim olarak açıkladı. Bunun üzerine toplantıda hazır bulunan Çinliler, coşkuya kapılarak Çin Başbakanı'nın sözlerini övdüler. Bu yan-

18 Rex Dale Matthews, *Timetables of History for Students of Methodism* (US: Abingdon Press, 2007), 208.

Işıa ilişkin Amerikalı emekli diplomat ve Nixon'un tarihi Çin ziyaretinde özel tercümanı olarak ona eşlik eden Charles Freeman, yanlış anlaşılan ve farklı çevrilen ifadenin "kötü olaylardan biri" olduğunu değerlendirmektedir.¹⁹

3.5. Ahmedî Nejat: "İsrail Haritadan Silinecek."

2006 yılında o dönem İran Cumhurbaşkanı olan Mahmut Ahmedî Nejat, hakkında bir iddia gündeme geldi. İran lideri, bazı çevirmenlerin çevirisine göre "*İsrail haritadan silinecek*." demişti. Ancak daha sonra Cumhurbaşkanı'nın "اسرائیل باید از صفحه ی تاریخ محو شود" "*Kudüs'ü işgal eden rejimin tarihin sayfalarından silinmesi gerekiyor*" demiş olduğu ortaya çıktı.²⁰

3.6. Cumhurbaşkanı Erdoğan ile ABD Başkanı Donald Trump ile İlk Görüşmelerinde: (Terör İfadesinin Çevrilmemesi)

Cumhurbaşkanı Erdoğan ile ABD Başkanı Donald Trump ile ilk görüşmelerinde çeviri hataları damga vurdu. Çevirmen, Erdoğan'ın "*YPG-PYD terör örgütünün hangi ülke tarafından olursa olsun muhatap olarak alınması bu konuda küresel düzeyde varılan mutabakata kesinlikle uygun değildir*." ifadelerini İngilizceye çevirirken "*terör örgütü*" ifadesi kullanmadı ve "*muhatap alınması*" sözlerini ise "*düşünülməsi*" şeklinde çevirerek aktardı. Çeviri esnasında yaşanan bir diğer ciddi hata ise Erdoğan'ın "*Terör örgütleriyle mücadele*" başlığında kullandığı ifadelerle ilgili yapıldı. Erdoğan, "*Terör örgütleriyle ilkeli ve kararlı mücadele konusunda geçmişte yaşanan hataları telafi edecek adımların devamının geleceğini ümit ediyoruz*." dediği halde, söz konusu ifadeler çevirmen tarafından "*Prensip dâhilinde terörist örgütlere karşı bütün dünyada yapılan mücadelede, biz geçmişte yaptığımız hataları tekrarlayamayacağız, bu yolda beraberce çalışmaya devam edeceğiz*." şeklinde çevrildi. Yanlış çevrilen bu ifadeleri ise Donald Trump başıyla onayladı.²¹

4. Sözlü Tercüme Yönelik Bazı Çözümler

Her meslek grubunda olduğu gibi tercümanlıkta da tercüman adaylarının bir takım özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bu bağlamda tercüman adaylarının

19 Douglas Brinkley and Luke A. Nichter, *The Nixon Tapes: 1971–1972* (New York: Mariner Books, 2014), 398-399.

20 Jahan News, ظریف: ما کی گفتیم که اسرائیل را نابود می کنیم؟ / حتی احمدی نژاد هم چنین حرفی زده, Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2020, <http://www.jahannews.com/news/660371>.

21 Seda Taş, *Çeviri Üzerine Gözlemler* (İstanbul: Hiber Yayın, 2019), 106.

mesleklerini icra edebilmeleri için mesleki beceri ve yeteneklerle donanımlı hale gelmelidirler. Zira yalnızca yabancı dil bilen bir kişinin tercümanlık mesleğini yapabilmesi mümkün değildir. Çünkü tercümanlık mesleği, yabancı dilin yanında genel kültür, metin analiz kabiliyeti, metot ve yöntem bilgisi, analitik ve diyalektik düşünme yeteneğine sahip olmakla mümkündür.²² Şüphesiz ki sözlü çeviride sıfır hata yapmak kaçınılmazdır. Ancak bu çeviri türünün neden olduğu hataları asgariye indirilmesi hususunda farklı öneriler dillendirilmiştir. Bu öneriler arasında bilinmesinin ve uygulanmasının yararlı olduğunu düşündüğümüz çözümler aşağıda maddeler halinde özet bir şekilde açıklanacaktır.

4.1. Çevirmen Sözlü Çeviriye Başlamadan Yazılı Çeviriyi Uygulamış Olmalıdır

Sözlü çeviri, çeviri türlerinin uç noktasıdır. Tercüman; hız, zamanla yarışma, ekonomik, siyasi ve kültürel bağlamı anlama ve terminolojiyi bilme gibi pek çok beceriye sahip olmalıdır. Ayrıca ilgili diller hakkında bir genel hâkimiyete sahip olması gerekmektedir. Sözlü çeviride saniyeler dahi büyük bir rol oynamaktadır. Tercüman, bazen çevirisini düzenleyebilmek için saniyelere ihtiyaç duyabilmektedir, bazen de saniyeler kazanmak amacıyla konuşmanın yavaşlamasını talep etmektedir. Burada yapılan hata kolaylıkla düzeltilemez. Tercümanın ağzından çıkan kelimenin geri dönüşü yoktur. Dolayısıyla tercümanın sözlü çeviriyi genel hatlarıyla bilmesi ve yüksek derecede yetkinlik kazanması gerekmektedir. Çünkü işin bütün yükü, tercümanın zihni becerilerinde olacaktır. Sözlü çeviride bir kelimenin anlamının araştırılması veya sözlüğe başvurulması gibi bir durum söz konusu olamaz. Tercümanın ihtiyaç duyduğu bu becerilerin, yazılı çeviriyi büyük bir zaman diliminde uygulamış olmadan elde edilmesi mümkün görünmemektedir. Ve sözlü çeviri yeteneğine sahip tercümanlar, genelde yazılı çeviri yetenekleri ortaya çıktıktan sonra keşfedilmişlerdir.²³

4.2. Sözlü Çeviride Kişisel Beceri

Genel kişisel başarı becerileri ile anlatılmak istenen, kişinin karşılaştığı sorunları çözme yeteneği ve yaşanan krizleri yönetebilme özelliğidir. Çeviride genel olarak kişisel başarı için çevirmenin bıkmadan usanmadan saatler boyunca çeviriyi

22 Nesrin Şevik ve Mehmet Gündoğdu, "Çeviri Eğitiminde Çevirmen Adayı Öğrencilerin Edinmesi Gereken Temel Becerilere Bir Üst Bakış," *İhlara Eğitim Araştırmaları Dergisi* 3/1 (Haziran 2018): 88.

23 Alsaati, *Türkçede ve Arapçada Simultane Çevirinin Geliştirme Yöntemleri*, 34.

sürdürmesi gerekir ki bunun için de yüksek bir yeteneğe sahip olması gerekir. Ayrıca çevirmenin aralıklarla karşılaştığı hoş olmayan bir durumda veya benimsemediği bir görüş dile getirilirken olumsuz duygularını ve başarısızlık algısını yönetebilmesi gerekir. Bunlara ilave olarak çevirmen sözlü çeviride hareketsiz bir kâğıtla değil, canlı insanlarla muhatap olduğundan çevirmenin sözlerini başka bir dile çevirdiği şahısla güçlü bir iletişim kurma becerisini elinde bulundurması, onun ses tonu ve vücut dili ile anlatmak istediğini kavraması kaçınılmazdır.

4.3. Sözlü Çeviriye Başlamadan Hedef Dilin Kültürüne Hâkim Olmak

Dil ile kültür birbiriyle yakından ilişkili iki kavramdır. Dil kültürle yaşar, kültür de dil ile gelişir ve birikir.²⁴ Dil bir kültürün ürünü olarak düşünülebilir. Bir toplumun dili, o toplumda yaşayan bireylerin genel kültürünün yansıtır.

Her dilde kullanılan dua-beddua, atasözü ve deyim gibi kalıplar, toplumların kültürel değerlerini, dini inançlarını ve yaşam biçimlerini anlamak açısından önemli bir yere sahiptirler. Çünkü bu kalıplar toplumların örf, adet ve inanç bakımından zaman içerisinde geçirdikleri değişim ve dönüşümleri yansıtmakta büyük rol üstlenirler. Tercüman sözlük çeviriye başlamadan hedef dilin kültürel yapısına sahip olması gerekmektedir, Çoğu ifadelerin yapısı ve söyleniş tarzı kültürle bağlantılıdır. Mütercim doğru terminolojiyi doğru yerde kullanabilmesi için geniş bir kültür yelpazesine sahip olması gerekmektedir. Diğer durumda yanlış kelimeyi yanlış yerde kullanabilir. Kaynak ve hedef dilin kültür, tarih ve dil yapılarına aşina olmasının yanında çeviriye konu olan mekân ve olayları da bilmelidir.

Sonuç

Dünyada küreselleşmenin etkisiyle yabancı dile olan ilgi artmakta, bu da sözlü çeviriye daha fazla önemli hale getirmektedir. Söz konusu bu durum, dil bilime dair çalışmalara yeni boyutlar kazandırmaktadır. Küreselleşmeye paralel olarak çeviri çalışma ve araştırmaları da ilerleme kaydetmektedir. Hayatın farklı alanlarında genel biçimde yaşanan değişimlere ayak uydurmak arzusu ve dilin toplumdaki birlik ve iletişimde en önemli öge olmasına bağlı olarak çeviri çalışmaları genişlemektedir.

24 Günay Doğan. "Roman Çözümlemesine Toplum Dilbilimsel Bir Yaklaşım," *Dil Dergisi* 35 (Bahar 1995): 15.

Türkiye diğer Ortadoğu ülkelerine nazaran son yıllarda mülteci akını sonrası sözlü çeviriye daha fazla önem vermeye başlamıştır, ancak bu önem sözlü çeviri için yeteri kadar üzerinde durulmayan bir konudur. Hastanelerde, mahkemelerde hatta alışveriş esnasında sözlü çevirinin yeteriz olması bunun bir kanıtıdır.

Çoğu zaman tercümanın sadece yabancı dile hâkim olması düşünülür fakat sözlü çeviriye başlamadan önce zorlukları aşabilmesi için çeviri yapacağı alandaki konulara ve terminolojiye hâkim olması, bu bağlamda da kendisini sürekli geliştirmesi gerekmektedir. Çünkü Mütercim, kendini çeşitli eğitimlerle geliştirmeden, hedef ve kaynak dillerde önemli bir mesafe kat etmeksizin sözlü çeviri yapar hale gelemez. Çevirmenin uzun süreli pratiğe de ihtiyacı vardır ve hedef dilin kültürüne iyi derecede hâkim olmalıdır.

Çeviri hataları çok büyük sorunlara yol açabilmektedir. Çeviri alanına göre bu sorunlar ticari ilişkileri bozabilmekte, hukuki sorunlara neden olabilmekte ve taraflar arasında anlaşmazlıklar doğurabilmektedir. Hatta siyasi alandaki çeviri hataları politik sıkıntılar da yaratabilmektedir.

Kaynakça

- Alsaati, Zaineb. *Türkçede ve Arapçada Simultane Çevirinin Geliştirme Yöntemleri*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2018.
- Altay, Ayfer. "Simultane Çeviri Eğitiminde Bir Yöntem." *Hacettepe Çeviri Bilim ve Uygulamaları Dergisi* 1/1 (1991): 251-259.
- Balkul, Halil İbrahim. "Sözlü Çeviride Kullanılan Teknolojik Araçların Sınıflandırılması." *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 15 (Haziran 2019): 391-406.
- Bochner, Stephen. *Cultures in Contact: Studies in Cross-Cultural Interaction*. New York: Pergamon Press, 2013.
- Brinkley, Douglas and Nichter, Luke A. *The Nixon Tapes: 1971-1972*. New York: Mariner Books, 2014.
- Çakır, Abdülkadir. "Sözlü Çeviri ve Çeşitleri." *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Dergisi* 3/1 (Haziran 1994): 13-18.
- Demoki, Mevard. "Styles and Modes of Oral Translation: Consecutive Translation as a Case Study." *Câmiatül-Kudsi'l-Meftuha Dergisi* 2 (2018): 16-42.
- Doğan, Günay. "Roman Çözümlemesine Toplum Dilbilimsel Bir Yaklaşım." *Dil Dergisi* 35 (1995): 5-24.
- el-Câhiz, Ebû Osmân Amr b. Bahr b. Mahbûb. *Kitâbü'l-Hayevân*. Dimaşk: Matbaatü Lisanü'l-Arab, 2008.
- el-Cevherî, Ebû Nasr İsmâil b. Hammâd. *Tâcü'l-Luğa*. Beyrut: Daru'l-İlm li'l-Melâyîn, 1987.
- Firûzâbâdi, Ebû't-Tâhir Mecdüddîn Muhammed. *el-Ğâmûsü'l-Muhît*. Beyrut: Dâru İhyâ'id-Durûsü'l-Arabî, 2005.

- Gaiba, Francesca. *The Origins of Simultaneous Interpretation*. Canada: University of Ottawa Press, 1998.
- İbn Manzûr, Ebû'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed. *Lisânu'l-Arab*. Beyrut: Daru's-Sâdir, 1999.
- Jahan News. ظرف: ما کی گفتیم که اسرائیل را نابود می کنیم؟ / حتی احمدی نژاد هم چنین حرفی نزده. Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2020, <http://www.jahannews.com/news/660371/>.
- Matthews, Rex Dale. *Timetables of History for Students of Methodism*. US: Abingdon Press, 2007.
- Melville, Bennett. *The Big Book of Senior Moments: Humorous Jokes and Anecdotes as a Reminder*. New York: Skyhorse, 2015.
- Özbay, Murat ve Melanloğlu, Deniz. "Türkçe Eğitiminde Kelime Hazinesinin Önemi." *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 5/1 (2008): 31-45.
- Seeber, Kilian. *Simultaneous Interpreting*. New York: Routledge, 2015.
- Şevik, Nesrin ve Gündoğdu, Mehmet. "Çeviri Eğitiminde Çevirmen Adayı Öğrencilerin Edinmesi Gereken Temel Becerilere Bir Üst Bakış." *İhlara Eğitim Araştırmaları Dergisi* 3/1 (2018): 79-89.
- Tahir, Şehnaz ve Diriker, Ebru. "Community Interpreting in Turkey." *H.Ü. Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi* 14 (2004): 73-92.
- Valero, Carmen. Martin, Anne. *Crossing Borders in Community Interpreting: Definitions and Dilemmas*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Co, 2008.

